

Xhevat ZEKAJ

**PRANVERA SHQIPTARE 1981, NGJARJE E
KTHESËS SË MADHE HISTORIKE**

Hyrje

Se ngjarjet e Vitit 1981 shënuan epokën më të rëndësishme të popullit shqiptar në trojet e tyre nën pushtimin jugosllav pas Luftës së Dytë Botërore si në aspektin e përmasave të pjesëmarrjes ashtu edhe të intensitetit të tyre, por edhe nga niveli i përgatitjes dhe ngritjes së vetëdijes kombëtare të popullit tonë në ato vite, tani më këto janë argumentuar. Organizimi dhe pjesëmarrja e popullit shqiptar në këto Demonstrata, ishte shumë e fuqishme edhe përkundër masave drakonike të pushtetit kundër pjesëmarrësve dhe organizatorëve.

Pjesëmarrja në këto ngjarje përfshinte të gjitha shtresat popullore të shoqërisë shqiptare, duke filluar nga studentet, nxënësit, punëtorët, fshatarët, pleq e të rinj, burra dhe gra. Këto ngjarje të filluara në Menzën e studentëve më 11 Mars, ditë e Mërkurë 1981 edhe të pasuara me Demonstratat e 26 Marsit dhe të 1, 2 dhe 3 Prillit në Prishtinë e për të vazhduar gjatë ditëve, javëve, muajve e viteve tjera anë e kënd qyteteve e fshatrave të Kosovës. Këto Demonstrata si për kah përmbajta e parullave ashtu për kah vendosmëria e popullatës për të protestuar, treguan njëmendësisht dhe haptas se kah do të shkojë

orteku shqiptar i cili prej vitesh po ziente përbrenda qenies së pjesës së kombit tonë nën pushtimin jugosllav.

Këtë konstatim e vërtetojnë ngjarjet e viteve të ardhshme sepse që nga viti 1981 e tutje Kosova do të jetë arenë ku do të ndeshen shpatat në mes të pushtetit jugosllav e serbomadhi në njërin anë dhe popullit shqiptar e rezistencës së tij të vazhdueshme të të gjitha formave, si ato paqësore ashtu edhe ato të aksioneve guerile e deri të lufta e armatosur frontale e UÇK-së të lavdishme në vitet 1998-1999 me të cilën luftë Serbia u detyrua të largohet nga Kosova.

Demonstratat e Pranverës Shqiptare 1981 të cilat tronditën Jugosllavinë po se po, por ato tronditën dhe befasuan edhe Diplomacinë dhe Qendrat Ndërkombëtare të vendosjes si në lindje ashtu edhe në perëndim.

Ata nuk i pritnin këto ngjarje sepse Jugosllavia titiste hiqej si parajsa e kombeve dhe kombësive ku çështjet nacionale ishin të zgjidhura dhe kjo politikë konsiderohej shembull dhe si model për zgjidhjet e çështjeve nacionale në vendet tjera ku ato ishin të pa zgjidhura.

Këto ngjarje dëshmuar të kundërtën dhe çjerrën maskën e titistëve para opinionit botëror por edhe ua hapen dyert edhe zërave nëpër Republikat tjera të Jugosllavisë që të mendojnë për fatet e popujve të tyre të cilat edhe pse ishin Republika të barabarta në Federatën Jugosllave prapë se prapë dominimi i Serbisë ndihej në çdo sferë të jetës e sidomos në ushtri dhe në politikën e sigurisë së brendshme.

Për ngjarjet e Kosovës të vitit 1981 shpesh nga analistë të ndryshëm është thënë se kanë ngjashmëri me «Solidarnost» në Poloni sepse, sipas tyre që të dyja këto ngjarje ishin kundër qeverive të dy shteteve të cilat veten e quanin socialiste.

Mendoj se ngjarjet në Poloni me «Solidarnostin» në krye nuk kanë ngjashmëri me Ngjarjet e Kosovës të vitit 1981 sepse «Solidarnosti» kërkonte ndryshime në qeverinë e Polonisë dhe ishin të

nxitura nga qarqe të jashtme përmes klerit dhe Kishës katolike e si qëllim kishin ndryshimin e sistemit politik në Poloni.

Ndërsa ngjarjet e Marsit e të Prillit të vitit 1981 në Kosovë në radhë të parë kishin karakter kombëtar, për liri kombëtare e barazi shoqërore e gjithsesi edhe barazi sociale, sepse çështja e shqiptarëve në Jugosllavi ishte e pa zgjidhur, ne ishim të robëruar nga Jugosllavia, ajo shqiptarëve u ishte imponuar pa vullnetin e tyre.

Në Ngjarjet e Pranverës Shqiptare 1981, pjesëmarrës ishte e terë popullata shqiptare në Jugosllavi, ndërsa kërkesat ishin për liri dhe barazi me popujt tjerë brenda Federatës Jugosllave që do me thënë për shqiptarët në Jugosllavi të gjitha regjimet pavarësisht sistemeve të tyre kishin qenë të njëjta pushtuese e shfrytëzuese dhe ne nuk kërkonim ndryshim sistemi por përmirësim të padrejtësive historike, e më e pakta që ishte kërkonim barazi me popujt tjerë në kuadër të Federatës Jugosllave.

Duhet cekur se këto ngjarje i mbështeti pa rezervë shteti amë Shqipëria e të gjitha Organizatat ilegale të cilat vepronin me platformat dhe programet e tyre i kishin konform rregullimit të sistemi shtetëror që kishte Shqipëria e të njëjtën gjë e proklamonte edhe Jugosllavia gjoja sikur ishte socialiste.

Të gjithë të dënuarit për këto ngjarje si organizatorët por edhe ata që ishin pjesëtarë të organizatave të ndryshme ilegale e që udhëhoqën ose që prinë në këto demonstrata ishin bijë e bija të këtij populli, studentë, nxënës, punëtorë e fshatarë por që luftonin për liri e barazi të popullit të tyre të robëruar e të shfrytëzuar padrejtësisht nga regjimi titist dhe ai shovinist serbomadhi dhe se te asnjëri nuk u gjend ndonjë argument a dëshmi se ishin të lidhur me ndonjë qendër apo segment agjenturor të huaj, por e gjitha kjo veprimtari bëhej për llogari të popullit e të Kosovës së robëruar.

Pra nga të gjitha këto që u thanë këtu, besoj janë faktor relevant dhe tregues të mjaftueshëm se Ngjarjet e Pranverës Shqiptare të vitit 1981 në Kosovë nuk kanë asgjë të përbashkët me

«Solidarnostin» në Poloni të udhëhequr nga klerikët e Kishës katolike e agjentet e huaj në krye me Leh Valensën.

Mund të thuhet se orientimin politik si dhe kërkesat aq të arsyeshme dhe domethënës për të ardhmen e Kosovës që u paraqiten dhe u parashtruan nga studentet në Demonstratën e 11 dhe 26 Marsit të vitit 1981, por edhe në Demonstratat e 1, 2 dhe 3 Prillit si dhe parullat e shkruara me të cilat u defilua nëpër rrugët e Prishtinës ishin pjesë e një vetëdije të lartë kombëtare si dhe preokupim i kësaj shtrese të shoqërisë tonë e cila jetonte me hallet e atdheut e të popullit.

Vështrim historik

Deri në Demonstratat e vitit 1968, veprimtaria atdhetare me shumë do të karakterizohet si veprimtari individuale e atdhetarëve të devotshëm ndaj të cilëve pushteti do të ndërmerr masa të rrepta ndëshkimore duke arrestuar e dënuar këta veprimtarë. ndërsa me demonstratat e vitit 1968 të cilat u organizuan në disa qytete të Kosovës si në Prishtinë, Pejë, pastaj Tetovë si dhe kërkesat publike që u parashtruan për ndryshimin e statusit të Kosovës do ta bëjnë të qartë së shqiptarët në këto hapësira jo vetëm që do të vazhdojnë të kërkojnë të drejtat e tyre por ata tani janë në një stad më të lartë të vetëdijes dhe ndërgjegjes kombëtare.

Përkundër disa të drejtave të cilat do t'u njiheshin shqiptarëve pas vitit 1968, sidomos pas vitit 1974, ata prapë do të mbesin populli më i shtypur, më i përbuzur dhe më i shfrytëzuar dhe me më pak të drejta në Jugosllavi titiste edhe pse titistët me politikën e tyre të njohur të vetëqeverisjes hiqeshin para botës si flamurtar të zgjidhjes së drejt të çështjes kombëtare në Jugosllavi.

Sa më shumë që ngrihej vetëdija kombëtare dhe sa më fuqishëm që jehonte zëri i shqiptarëve për të drejtat e tyre, dhuna dhe terrori serb ishte më i egër, ai nuk ndalej duke burgosur e dënuar me dhjetëra e qindra veprimtarë e patriot në të gjitha viset shqiptare,

ndërsa prapambetja ekonomike dhe dallimet me republikat tjera dhe me Krahinën e Vojvodinës ishin shumë të mëdha.

Pushteti duke qenë i vetëdijshëm për gjendjen në Kosovë e cila vazhdimisht rendohej dhe nga frika se kjo gjendje do të jetë katalizator i pakënaqësive ndërmori një hap drejt një liberalizimi politik duke avancuar statusin e Kosovës në Krahinë Autonome dhe si element konstituiv të Federatës jugosllave, por në të njëjtën kohë, Kosova duke qenë edhe pjesë përbërëse e Serbisë, kjo ishte një farsë politike ku u hidhej hi syve shqiptarëve ndërsa në anën tjetër Serbisë i garantohej sovraniteti mbi shqiptarët dhe Kosovën, kjo ndodhi me ndryshimet kushtetuese në vitin 1974.

Kjo gjendje do të krijojë iluzione te një pjesë e madhe e popullatës e cila do të besojë se pushteti jugosllav po bënte hapa drejt barazisë së shqiptarëve në Jugosllavi. Këso iluzionesh do të ushqej edhe klasa politike e Kosovës, bile kjo situatë asaj do t'i ndihmojë që para popullit të hiqej si realizuesja e kësaj arritje në avancimin dhe zgjidhjen e drejtë të çështjes së Kosovës. Kjo do të shihet më vonë sidomos në vitin 1981 kur ajo do të ngrihet kundër kërkesave të rinisë studentore dhe të popullit duke qenë edhe më të zëshëm se edhe vetë udhëheqësit shovinist serb.

Ajo do të jetë e para e cila do të gjykoj dhe dënoj këto ngjare si armiqësore dhe retrograde e kundërrevolucionare sepse sipas tyre problemi i pakicave në Jugosllavi e edhe problemi i Kosovës ishte zgjedhur përfundimisht dhe më së miri se kudo tjetër në botë.

Veprimtaria ilegale

Kështu dalëngadalë tek të rinjtë patriotë dhe revolucionarë po krijohej bindja se për zgjidhjen e drejtë të çështjes kombëtare kërkohej punë dhe përkushtim, sakrifica të mëdha dhe së kjo çështje mund të zgjidhet duke u respektuar vullneti i shqiptarëve e që ishte bashkimi me shtetin amë Shqipërinë, dhe se ky bashkim nuk bëhet dot në rrugën

e kompromisit e të dialogut me serbomëdhenjtë, e aq më pak nga kjo klasë politike çfarë ishte e instaluar në Kosovë. Por këtë luftë duhet ta organizojnë dhe udhëheqin bijtë e bijat e tij të dala nga gjiri dhe shtresat e popullit të cilët jetonin me vuajtjet, hallet dhe shtypjen që i bëhej popullit shqiptar në trojet e veta nën pushtimin jugosllav.

Kështu në Kosovë (me Kosovë nënkuptojmë viset shqiptare nën pushtimin jugosllav), do të formohen grupe ilegale të cilat do të punojnë në mënyrë shumë të vendosur dhe permanente sidomos nga viti 1964, grupi «Lëvizja Revolucionare për Bashkimin e shqiptarëve në krye me Adem Demaçin, për të vazhduar më 1972 me grupin ilegal »Grupi Revolucionar« të formuar nga Xhafer Shatri, Kadri Osmani, Mustafë Ademi, Mehmet Hajrizi, Jashar Alijaj dhe Gani Sylja, grup ky i cili do të shtrijë veprimtarinë e vet në shumë pjesë të Kosovës dhe në Maqedoni, dhe sidomos në mesin e studentëve. Ky grup do të veprojë deri në vitin 1974, kur do të arrestohen disa pjesëtarë të tij. Tani veprimtarinë grupi do ta vazhdojë me emër tjetër për shumë arsye, tani grupi do të quhet »Grupi Marksist Leninist i Kosovës (GMLK)». Në programet e këtyre grupeve dhe të grupeve tjera që do të formohen do të jenë të sanksionuara qëllimet dhe rrugët e veprimtarisë së tyre drejt realizimit dhe zgjidhjes së çështjes shqiptare. Përmes materialeve dhe organeve të tyre të shkruara dhe të shpërndara ilegalisht, do të sqarohet popullata për arsyen dhe domosdoshmërinë e veprimtarisë së tillë ilegale, strategjia dhe metodat e luftës për të arritur qëllimin final e që ishte bashkimi me shtetin amë, Shqipërinë.

Ne që kemi pasur rastin të lexojmë shtypin ilegal të asaj kohe, sidomos Organin e GMLK-së «Liria», «Bashkimi» Organ i Frontit të Kuq Popullor, Lajmëtarin e Lirisë, pastaj «Zërin e Kosovës» si dhe traktet e ndryshme të cilat shpërndaheshin, bindeshim dhe brumoseshim me idenë për domosdoshmërinë e punës dhe veprimtarisë më me përkushtim për çështjen kombëtare, ndërsa urrejtja për pushtuesin sa vinte e shtoej.

Në ngritjen e vetëdijes së popullit dhe rinisë revolucionare, pa dyshim do të ndikoj edhe Televizioni Shqiptar, Radio Tirana me emisionet e saj, sidomos me emisionet me përmbajtje historike si

«Heroizmi i popullit ndër shekuj», pastaj Radio Kukësi të cilët me emisionet e tyre mbi historinë, kulturën dhe luftërat e popullit tonë për liri dhe bashkim kombëtar do të jenë brumë i fortë në ngritjen e ndërgjegjes tonë patriotike dhe mësim se si duhet luftuar për të çuar në vend amanetin e të parëve.

Ngjarjet si ajo e Kongresit të Drejtshkrimit dhe njësimi të Gjuhës shqipe 1972 dhe shënimi i 100 vjetorit të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit 1978, nuk do të mbetin pa ndikim tek shqiptarët jashtë Shqipërisë e sidomos tek rinia patriotike studentore.

Në këto vite, në mesin e studentëve do të ketë një jetë të gjallë patriotike dhe revolucionare, në rrethe të tilla do të shpërndahej dhe lexohej literaturë ilegale sidomos ajo që vinte nga Shqipëria, e rrethe të tilla shokësh në mesin e studentëve ishin mjaft të përhapura në ato vite.

Ngjarjet me karakter kombëtar si kjo e shënimit të 100 vjetorit të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit përcilleshin më vëmendje dhe zgjonin interesim të madh.

Në këtë 100 vjetor, shteti shqiptar dhe udhëheqja e tij riaktualizoi problemin e pa zgjidhur dhe padrejtësitë të cilat ishin bërë ndaj shqiptarëve, andaj porosia dhe mesazhi ishin se zgjidhja kërkohej sipas modelit të Lidhjes së Prizrenit d.m.th. kërkohej një unifikim i elementit shqiptar në të gjitha aspektet.

Në këtë 100 vjetor të Lidhjes, në Shqipëri u kthyen eshtrat e Abdyl Frashrit, Naim Frashrit, Hasan Prishtinës, Luigj Gurakuqit, u ngritën buste dhe monumente si ato të Bajram Currit në Tropojë, Hasan Prishtinës në Kukës, Shote Galicës në Fushë Krujë, etj., ndërsa në Tiranë dhe Prishtinë do të mbahen Akademi shkencore dhe solemne.

Ndërsa në këtë manifestim madhështor kombëtar, Qeveria dhe shteti shqiptar kishte ftuar njërën ndër krerët e emigracionit të vjetër shqiptar, Demë Ali Pozharin i cili konsiderohej eksponent jo i vijës së sistemit politik që ekzistonte në Shqipëri, bile në një takim të veçantë atë e pati pritur edhe udhëheqësi i shtetit shqiptar, Enver Hoxha. Kjo ishte porosi për të gjithë shqiptarët se në luftën tonë e cila po hynte në një fazë të re, udhëheqja shqiptare kërkonte bashkimin e të gjithëve, pa dallime ideologjike.

Ndërsa në traktin i cili na ra në dorë ato ditë, të cilin e kishin lëshuar dhe shpërndarë Marksist-Leninistët e Kosovës bëhej thirrje për të ndjekur shembullin e Lidhjes së Prizrenit në luftën tonë të shenjtë kundër titistëve revizionist e shovinistëve jugosllav drejt realizimit të aspiratave tona, bashkimit kombëtar.

Sa më shumë që ngrihej vetëdija kombëtare dhe shtohesh rezistenca e popullit edhe dhuna e pushtuesit rritej, burgosjet dhe dënimet nuk kishin të ndalur, ato do të jenë sistematike dhe të përmasave të mëdha. Burgosje të pa ndërprera të qindra të rinjve shqiptarë u bënë në vitin 1974, 1975, 1979, 1980.

Duhet thënë se burgosjet dhe arrestimet do të krijonin efekte të kundërta, ato do të ndikojnë në ngritjen e urrejtjes kundër pushtuesit si dhe në ngritjen e ndërgjegjes kombëtare tek elementet patriotik dhe revolucionar.

Veprimtaria e grupeve ilegale ishte rritur, kjo shihej nga arrestimet që bëheshin si dhe nga aktiviteti i tyre në terren sidomos me shpërndarjen e trakteve dhe me botimin e shtypit ilegal. Me kujtohet një trakt të cilin e kishte shpërndarë lëvizja ilegale, ata të GMLK-së, në Tetor të vitit 1979 pas vizitës që i bëri Kosovës renegati dhe fashisti Tito, ky trakt jo vetëm u komentua në rrethet tona por pati jehonë shumë të madhe. Në këtë trakt do ta shumëzojmë dhe shpërndajmë edhe nëpër qytete tjera të Kosovës sidomos nëpër komunat prej nga vinim. E terë kjo veprimtari, do të ndikojë në ngritjen e vetëdijes kombëtare dhe do të jetë element i rëndësishëm në

sqarimin e rrethanave si dhe në orientimet për shumë patriotë e revolucionarë të cilët ishin të shumtë në mesin e studentëve.

Kështu që ne, duke mos qenë në lidhje të drejtpërdrejt me grupet e organizuara ilegale do të bëjmë përpjekje të vazhdueshme që të vëmë kontakte me njerëz të cilët janë të organizuar. Në vitin 1978 gjatë një vizite që kisha në Shtutgart të Gjermanisë do të kontaktoj me disa veprimtarë të çështjes kombëtare të cilët vepronin në emigracion, në mesin e të cilëve Hysen Gegën veprimtarin e palodhshëm të çështjes kombëtare i organizuar në kuadër të veprimtarisë atdhetare në emigrim. Me Hysen Gegën do të takohem shpesh gjatë kësaj kohe nga i cili jo vetëm që do të mësoj shumë gjëra mbi veprimtarinë e cila zhvillohej në drejtim të Kosovës, por unë do të pajisëm me idenë se duhet të veprohet patjetër dhe fuqishëm kundër okupatorit dhe shërbëtorëve të tyre në Kosovë. Literaturën dhe materialet me të cilat do të pajisëm nga këta veprimtarë, do ta sjell në Kosovë e të cilën do ta lexojmë me shokët dhe do ta shpërndajmë në rrethet tjera.

Literatura do të sigurohej edhe përmes lidhjeve të cilat i kishin edhe shokët tjerë si në Kosovë ashtu edhe nga jashtë. Për një kohë të gjatë korrespondencën dhe informacionet mbi situatën dhe rrethanat e përgjithshme në Kosovë shokëve në emigracion do tua dërgoj në adresën e redaksinë së gazetës «Roter Morgen», organ i PKGJ. Ne ishim një grup mjaft i mirë shokësh si Qamil Çadraku, Kasim Haxhimurati, Adem Krasniqi, Fejsë Krasniqi, Ismet Avdyli, Xhavit Vata, Shyqeri Gashi, Ramiz Daka, Tahir Zekaj, Xhemaili Berisha, Nazmi Morina dhe Nuhi Daka, që të gjithë entuziast dhe të pajisur me ndjenjën e atdhedashurisë dhe të gatshëm për veprimtari. Dhe që të gjithë këta më vonë do të shquhen për veprimtari patriotike dhe do të dënohen me burgime të gjata.

Gjatë viteve 1979/80 do ta vizitoj Ambasadën e Shqipërisë në Vjenë disa herë, prej ku do të sjell literaturë të shumtë kryesisht patriotike dhe revolucionare. Gjatë bisedave me diplomatët shqiptarë si me Engjëll Kolanecin e Lirim Shytin, (gjatë një vizite unë do ta kem

nderin që të më presë dhe ta takoj ambasadori Musin Kroj), do të vërej një interesim të madh për çështjen e pazgjidhur shqiptare si dhe kujdesin e tyre për veprimtarët në Kosovë e që ishte porosi e tyre, që në të mos gabojmë gjatë punës dhe veprimtarisë duke na sugjeruar që të mos bëjmë veprime ekstreme të cilat do ta dëmtonin punën para opinionit të brendshëm dhe të jashtëm. Ishte sugjerim permanent i tyre se: «Ju duhet të kërkonti dhe luftoni për të drejtat të cilat u janë të garantuara me kushtetutë, që të jeni të barabartë me republikat tjera, ndërsa në rrethana tjera të cilat do të vijnë një ditë, e për të cilën ditë Shqipëria është duke u përgatitur ne do ta themi fjalën tonë duke bërë realitet amanetin e të parëve tonë, sepse Kosova është shqiptare dhe i përket Shqipërisë».

Në fund të vitit 1979, përmes Kasim Haxhimuratit ne do të takohemi me shokun dhe veprimtarin e madh të çështjes kombëtare, Fehmi Lladrovcin i cili studioje në Zagreb, por edhe Fehmiu do të gjej një rreth shokësh mjaft aktiv dhe të gatshëm për punë. Fehmiu jo vetëm tek unë por të të gjithë shokët do të lërë gjurmë të pashlyera jo vetëm si burrë besnik e i fjalës, trim e tribun popullor por edhe për gatishmërinë dhe vendosmërinë e tij prej revolucionari për të vepruar kundër titistëve dhe shovinistëve serbomëdhenj. Fehmiu kishte vizituar Shqipërinë me një grup studentësh nga Zagrebi, ai vazhdimisht do të na flas për Shqipërinë.

Njohja më Fehmiun na ndihmoi që të njihemi edhe me shokë e veprimtarë tjerë më të cilët do të veprojmë më vonë.

Në gjysmën e dytë të vitit 1980, ne do të jemi në kontakt përmes Ismet Avdyllit me Jashar Aliajn anëtar i OMLK-së dhe se kontaktet do të intensifikohen pas ngjarjeve të vitit 1981.

Nga Jashar Aliajt i cili ishte në ilegalitet në Prishtinë, ne do të marrim edhe detyra dhe instruksione konkrete për organizimin e demonstratës së 30 Prillit në Istog. Por fatkeqësisht arrestimi i anëtarëve të OMLK-së, si i Jashar Aliajt dhe Sefer Muzliajt, do të pengojë lidhjen tonë me këtë organizatë.

Duhet thënë se të gjitha këto rrethana nëpër të cilat po kalonim dhe të cilat u pasqyruan këtu, pa dyshim se do të krijonin opinionin shumë të fuqishëm posaçërisht tek rinia studentore përparimtare sepse ata më tepër se kushdo tjetër do të jenë të ballafaquar me këtë realitet gjatë jetës së tyre studentore duke pasur mundësi që t'i studionin të gjitha këto aspekte dhe rrethana historike, andaj atyre do tu bie barra dhe fati që të jenë të parët të cilët do ta ngrisin zërin e protestës dhe të revoltës.

Idenë për Republikën e Kosovës, në shtypin ilegal (që për ne ishte befasi sepse në të gjitha materialet e OMLK-së e të organizatave tjera ilegale deri më tani propagandohej bashkimi me Shqipërinë), do ta hasim në Organin e OMLK-së «Liria» e cili na ra në dorë në Janar të vitit 1981, (botuar në Tetor apo Dhjetor të vitit 1980) në një shkrim – mesazh drejtuar popullit shqiptar do të hedhë idenë për Republikën e Kosovës si shkallë e parë drejt realizimit të programit të OMLK-së, pra Bashkimin më Shqipërinë.

Kjo ide përputhej edhe më sugjerimet që jepnin përfaqësuesit e shtetit shqiptar për ne në Kosovë gjatë kontakteve që kishim me ta, e të cilët na sugjeronin që ne duhet të kërkonim ato të drejta që na i njeh kushtetuta e Jugosllavisë, pra që të barazohemi njëherë me të tjerët, pra kjo do ishte shkalla e parë drejt qëllimit final.

Demonstrata e 11 Marsit

Në lidhje me atë se a do të duhej të organizoheshin demonstrata dhe protesta, është biseduar shpesh në mes të shokëve dhe se mbizotëronte bindja se ato duhet të organizoheshin por çdo herë ishim të bindur se në duhet të jemi të përgatitur dhe të pritët sinjali i atyre të cilët vepronin të organizuar. Parakushtet për një gjë të tillë ekzistonin si në aspektin ekonomik, social dhe politik etj. sepse gjendja sa vinte e rendohej si ajo ekonomike ashtu edhe ajo politike.

Kjo gjendje reflektohej edhe në Qendrën e Studentëve sidomos në kushtet e jetesës dhe të ushqimit.

Andaj një grup studentesh me shpirt kryengritës dhe patriotik, më datën 10 Mars 1981 me iniciativën e Gani Kocit do të takohen rreth orës 20.00 në Konviktin numër 3, dhoma numër 310 si Ramadan Dobra, Januz Januzi, Murat Musliu, Bedri Deliu, Kadri Kryeziu, këta do ta hartojnë një plan për të protestuar në Menzën e Studentëve për kushte me të mira me datën 11 Mars në ora 19.30, si dhe do të ndajnë detyrat për secilin prej tyre si dhe do të marrin për obligim që të njoftojnë shokë të tjerë për këtë protestë që kjo të realizohet sa me mirë. Me disa prej këtyre studentëve njiheshim sepse ishim shokë të studimeve. Unë për organizimin e kësaj proteste jam njoftuar nga shoku im dhe veprimtari Zymer Kuqi me të cilin jam takuar më datën 11 Mars 1981 rreth orës 12.30 dhe i cili më njoftoi se atë mbrëmje pra më 11 Mars në Menzë, rreth orës 19.30 do të organizohet një protestë për kushte më të mira. Zymeri për këtë protestë ishte njoftuar nga Januz Januzaj më datën 10 Mars në mbrëmje.

Ne biseduam shkurt rreth asaj se duheshin njoftuar sa më shumë shokë por të besueshëm si dhe të jemi sa më të përgatitur atë mbrëmje. Ky ishte një fillim për të cilin shpesh kishim biseduar dhe e kishim pritur një kohë të gjatë andaj për ne ishte një entuziazëm shumë i madh. Unë do të njoftoj shokët, Kasim Haxhimurati, Tahir Zekaj, Xhemajli Berishën, Ismet Avdylaj dhe do të porosis që edhe ata të njoftojnë shokët e tyre të besueshëm.

Në Menzë do të shkojmë para orës 19.00, së bashku me, Kasim Haxhimuratin, Tahir Zekaj, Xhemajli Berisha dhe Ismet Avdylaj dhe do të presim deri sa në Menzë arriti grupi së bashku me Zymer Kuqin nga i cili ishim të informuar për protestën. Në këtë grup ishin Januz Januzi, Ramadan Gashi, Gani Koci, Kadri Kryeziu, Bedri Deliu, Kadri Zenuni, Avdullah Tahiri, Rasim Blakaj, Ali Blakaj të cilët i njihja, etj. Këta do të hyjnë në katin e dytë të Menzës nga ana lindore d.m.th. nga pjesa e konvikteve. Me të parë arritjen e tyre ne do të drejtohemi drejt tyre dhe do të filloj protesta dhe revolta së pari më

thyerjen e pjatave dhe hedhjen e tabakëve si dhe përmbysjen e tavolinave. E tëra kjo në mënyrë shumë të shpejt dhe të koordinuar, së pari nga grupi i cili kishte planifikuar këtë protestë dhe nga ne që kemi qenë të informuar për këtë, në të vërtetë ne më të parë formën e veprimit të tyre automatikisht kemi vepruar pa u hamendur duke hedhur pjata dhe duke përmbysur tavolinat. Kjo në fillim krijoi huti tek studentët e ndodhur aty, por edhe disa studentë e studente të tjerë do të fillojnë të veprojnë në të njëjtën mënyrë menjëherë. Më kujtohet Bahrie Kastrati nga Prizren e cila ishte duke ngrënë, më të parë këtë gjendje do të ngrihet dhe do ta rrotullojë tavolinën e ushqimit kjo ishte vajza e parë e cila përplasi tavolinën atë natë, pastaj Imrane Koxha, Ali Ahmeti, Musa Xhaferi, etj., kështu kemi dalë në foajenë e Menzës me thirrjen që të marshohet drejt qendrës së qytetit duke u nisur në një grup jo shumë i madh, por tani këtu do të hasim në kundërshtim të një numri të studentëve me arsyetimin se kjo ishte mjaft. Zymer Kuqi do të kacafytet me njërin nga ata të cilët kundërshtonin marshimin tonë.

Në një numër studentesh prej 100 – 150 vetë do të vazhdojmë marshimin rrugës «Ramiz Sadiku» drejt qendrës së qytetit dhe gjatë tërë marshutës tonë deri të Këshilli Ekzekutiv parullat tona do të jenë të karakterit social dhe ekonomik si: «Duam kushte për studentet»,

«Duam punë», «Kushte më të mira», kështu jemi ndalur edhe para Këshillit Ekzekutiv kemi qëndruar nja 10 minuta duke brohoritur parullat e cekura më lartë, por tani parullat do të ndryshojnë, do të fillojmë edhe me parulla të karakterit politik si: «Kushtetutë», «Bashkim», «Poshtë borgjezia e kuqe», «Lironi të burgosurit politik», «Poshtë tradhtarët», etj.

Marshrutën do ta vazhdojmë Korzës së qytetit dhe do të ndalemi para Komitetit Krahinor duke brohoritur dhe duke kërkuar që edhe qytetarët tjerë t'i bashkëngjiten protestës, tani më pothuajse më shumë kishte parulla të karakterit politik si ajo: «Bashkim», «Poshtë borgjezia», «Poshtë tradhtarët», «Rroftë klasa punëtore», një grup studentesh do të thyejnë xhamat ku ishin të vendosur pllakatet e

filmave pornografik. Marshrutën do ta vazhdojmë në drejtim të Rektoratit, në mes të Rektoratit dhe Radio Prishtinës do të takohemi me një grup të madh studentësh të cilët erdhën nga Qendra e Studentëve dhe u bashkuan me ne, me sa mbaj mend ka qenë aty Bajram Kosumi.

Në këtë marshrutë të demonstruesve të cilët do t'i japin vrull kësaj demonstrate do të dallohen studentët Bedri Deliu, Gani Koci, Mehmet Bislimi, Qamil Qadraku, Ramadan Gashi, Zymer Kuqi, Murat Musliu, Sylë Muja, Brahim Nikçi, Riza Demaj, Ramë Buja, Ismet Avdyli, Xhavit Vata, Shyqeri Gashi, Adem Krasniqi, Islam Vishi, Ibush Vishi, Enver Topalli, Xhemajli Berisha, Kadri Kryeziu, Muharrem Etemi, Bexhet Imishti, Dervish Qadraku, Nazmi Morina, Gani Balaj, Ali Ahmeti, Musa Xhaferi, Shemsie Elshani, Zyrafete Kryeziu, Sevdije Shala, Mejreme Krasniqi, Shaban Shala, Zymer Kurti, Hilmi Zekaj, Adem Krasniqi, Imrane Koxha, Gani Rrushi, Gonxhe dhe Nunja nga Dibra, Imer Balaj, Sejdullah Duraku, Remzije Limani, Ramiz Daka, Agim Vishi, Hamdi Mehmeti, Mirije Krasniqi, Resmie Balaj, Gani Vlana, Xhemile Vlana etj., dhe marshruta do ta vazhdojmë në drejtim të Institutit Albanologjik.

Tek ndërtesa e Institutit do të ndeshemi për herë të parë me policinë e cila tentoi të na shpërndaj duke përdorur forcën. Pas përleshjes me policinë ne arritëm që të thyejmë kordonin e policisë dhe duke depërtuar dhe të grumbullohem përballë Menzës në rrugën «Ramiz Sadiku» duke brohoritur parulla më përmbajtje sociale dhe politike. Duhet cekur se gjatë tërë defilimit tonë dhe e gjithë ajo revoltë e cila shprehej nga studentet si dhe parullat të cilat u brohoriten ishin kryesisht të brohoritura dhe të drejtura e të orientuara nga rrethe dhe grupe studentesh të cilët njiheshin si patriot dhe revolucionar e të cilët në ato vite ishin të shumtë në mesin e studentëve. Një pjesë ishte e organizuar në grupe ilegale, një pjesë ishte në kontakt më shtypin ilegal dhe simpatizantë të këtyre grupeve ndërsa një pjesë tjetër atdhetarë dhe patriotë të cilët edhe pse nuk ishin të organizuar, kishin pritur këtë moment për të shprehur revoltën e

tyre kundër shtypjes, padrejtësive dhe shfrytëzimit që i bëhej popullit dhe Kosovës nga okupatorët serb dhe shërbëtorët e tyre në Kosovë.

Atë mbrëmje, disa studentë do të flasin për gjendjen e rëndë në Kosovë, gjithashtu atë natë në mesin e studentëve do të vijnë edhe profesor si Ymer Jakaj, Pajazit Nushi i cili pasi dëgjoi kërkesat e studentëve kërkoi që të shpërndahemi por studentët refuzuan me arsyetim se këto kërkesa duhet të merren seriozisht si dhe me arsyetimin se policia kishte arrestuar disa studentë dhe se ata duhet të lirohen.

Këto fjalime të studentëve bëheshin nga një trafo elektrike, nga studentet të cilët mbajtën fjalim at natë ishin Mehmet Bislimi dhe dy apo tre tjerë, emrat e të cilëve nuk më kujtohen.

Gjithashtu, me insistimin e disa studentëve masës së studentëve do t'u drejtohet Ali Lajçi i cili nuk ishte pjesëmarrës i marshrutës por do t'i bashkohet masës së tubuar të studentëve.

Ai nga trafo elektrike do të mbajë një fjalim të shkurte duke thënë së: «ju e dini pse jeni ngritur andaj nëse nuk doni të shpërndaheni vazhdojeni, gjithë ky vrull rinor, vazhdoni përpara, vurmak».

Me vonë do të ndërhyjë policia për të shpërndarë demonstruesit dhe përleshja do të jetë mjaft e ashpër, në tërheqje e sipër deri sa policia filloi të godas në turmën e studentëve dhe të shtijë me armë në turmë dhe pasi që kapen disa studentë dhe filluan t'i tërheqin zvarrë për flokësh veprimtarin dhe njërin ndër më aktivet e asaj mbrëmje Ibrahim Nikçi do të shtijë më revole në drejtim të turmës së policëve, të cilët do të tërhiqen duke i lëshuar studentët. Përleshje me policinë atë mbrëmje do të ketë pa ndërprerë.

Unë së bashku me Bedri Deliun, Kasim Haxhimuratin, Ibush Vishin, Sadulla Durakun nga Kumanova, Islam Vishin do të sulmojmë një patrullë policie afër «Sallës Sportive 25 Maji», në përleshje e sipër do t'ua rrëmbejmë një pushkë gjysmautomatike, dhe pasi që nuk dija

ta përdorja dhe e cila mua më mbeti në duar e përplasa për asfalti duke e thyer dhe hedhur në tokë (këtë pushkë do ta marrë Sadulla Duraku).

Pasi që policia nuk mundi të depërtojë atë mbrëmje në qendër të studentëve sepse rezistenca jonë ishte shumë e madhe ajo do të përqendrohet në rrugën përballë konvikteve ndërsa ne do të ndezim një zjarr dhe do të qëndrojmë deri në mëngjes duke kënduar këngë dhe duke brohoritur parulla. Në mëngjes policia do të ndërhyjë dhe ne do të tërhiqemi sepse edhe kishim mbetur një numër shumë i vogël studentësh.

Me siguri grupi që kishte menduar organizimin e protestën në Menzën e Studentëve, e cila protestë nga karakteri social do të eskalojë në një demonstratë të karakterit edhe politik nuk ka marrë parasysh përmasat dhe dimensionet që mund të marrë kjo protestë sepse në këtë demonstratë u parashtruan edhe kërkesat politike.

Realiteti tregoi se në Kosovën e robëruar dhe të shtypur e të shfrytëzuar mjaftonte që të nisë pakënaqësia, sepse faktorët e shumtë e të cilët i kemi cekur më lartë, ishin prezent në Kosovë e që ndikuan dhe quan në këtë mllef dhe demonstratë, ndërsa katalizatorët kryesor të cilët do të ndikojnë në artikullimin e kërkesave politike do të jenë patriotët, veprimtarët dhe simpatizantët e grupeve ilegale dhe kjo do të dëshmohej më vonë gjatë arrestimeve dhe burgosjeve të shumta në Kosovën e atyre viteve. Gjithashtu, literatura ilegale që shpërndahej në mesin e studentëve, televizioni shqiptar dhe radio Kukësi ishin një rreze drite e cila depërtonte në Kosovën e atyre viteve duke ndikuar në ngritje e vetëdijes tek rinia shqiptare por mbi të gjitha faktor dominant në ngritjen e vetëdijes kombëtare ishin faktorët e brendshme si prapambeturi ekonomike, padrejtësia politike sepse ne nuk ishim të barabartë me popujt tjerë në federatën jugosllave.

Demonstrata e 26 Marsit 1981

Deri në mbrëmjen e datës 25 Marsit 1981, nuk është vërejtur ndonjë ndërhyrje e organeve policore në Qendrën e studentëve, dhe e terë kjo periudhë që nga 11 Marsi do të kalojë duke komentuar dhe duke biseduar në rrethe të ndryshme se si të veprohet më tutje sepse ekzistonte një bindje pothuajse e pjesës dërmuese të veprimtarëve se tani e tutje nuk duhet heshtur por duhet vazhduar me demonstrata dhe protesta.

Mbrëmjen e 25 Marsit deri sa ishim kthyer nga menza e studentëve dhe qëndronim grupe-grupe duke biseduar dhe shëtitur para konvikteve, organet e sigurimit shtetëror do të bëjnë përpjekje për të arrestuar Ali Lajçin, por pas reagimit të një grupi studentësh policia do të tërhiqet. Kjo do të ngjallë aty për aty shumë komente dhe reagime si dhe mendime se është e udhës që të organizohemi dhe të mos lejohet arrestimi i studentëve sepse qëllimi i pushtetit ishte që të pengohej ndonjë përpjekje për demonstrata të serishme. Natën e 25 Marsit do ta kaloj në Konviktin numër 4, në dhomën e shokut Sefer Ademaj.

Në mëngjesin e 26 Marsit dyert e konvikteve do të jenë të mbyllura, u tha se ato do të hapeshin në ora 8-8.30 pasi që diku nga ora 9.00 ishte caktuar një takim me strukturat politike të Kosovës dhe të Rektoratit të Prishtinës.

Atë mbrëmje një grup studentesh ku bënë pjesë Ali Lajçi, Sylë Muja, Riza Demaj, Hamdi Hajdini, Bajram Kosumi e disa student të tjerë (kjo u kuptua më vonë) kishin mbajtur një mbledhje në Konviktin Nr.3 dhe kishin vendosur që më datën 26 Mars 1981, nga ora 9.00 të thërrisnin strukturat politike dhe universitare të Kosovës në Qendrën e studentëve dhe të shpalosin kërkesat politike e ekonomike të cilat i kishin përpiluar me shkrim në atë mbledhje. Takimi në mes të studentëve dhe udhëheqësve politik dhe atyre universitar do të bëhet

nga ora 9-11 në oborrin e Qendrës së Studentëve në mes të konviktit 1 dhe 2.

Këtu do të grumbullohemi të gjithë studentet të cilët do t'i përfaqësojë grupi i cekur më lartë ndërsa nga strukturat politike do të marrin pjesë në këtë takim Azem Vllasi, Sanije Hyseni dhe disa të tjerë, ndërsa nga profesorët e Universitetit, Rektori Prof. Gazmend Zajmi, Prof. Pajazit Nushi, Ymer Jaka, Ragip Halili, Fazli Sylaj, Hajredin Hoxha, Ismet Salihu, etj., diku rreth 10-15 profesorë. Kërkesat e Grupit Organizativ të studentëve që kishin marrë përsipër organizimin e Demonstratës së 26 Marsit drejtuar strukturave politike të Kosovës e të cilët ishin ftuar nga ky grup në takim me studentët i lexojë studenti i bujqësisë, Riza Demaj.

Gjatë bisedimit, me këto struktura, kërkesat e parashtruara i arsyetoi dhe i mbrojti me shumë argumente studenti shembullor dhe i guximshëm Ali Lajçi.

Ai gjatë dialogut me Azem Vllasin dhe me strukturat tjera si të Komitetit Krahinor dhe ato të Universitetit i mbrojti fuqishëm dhe kërkoi që udhëheqja politike e Kosovës të ngris zërin dhe të angazhohen në avancimin e statusit politik të Kosovës në Republikë sepse si në aspektin ekonomik e social ashtu edhe në rrafshin politik, Kosova trajtohej jo e barabartë me Republikat tjera në Federatën Jugosllave.

Prandaj, ai kërkoi që këto struktura të marrin përgjegjësinë për këto kërkesa të studentëve të Kosovës.

Azem Vllasi që në fillim kur u hap çështja e statusit politik të Kosovës dhe kërkesa për Kosovën Republikë, ai këtë kërkesë e hodhi poshtë dhe e cilësoi kundër kushtetuese e drejtuar kundër vëllazërim-bashkimit të popujve të barabartë në Jugosllavi, tha: «Kjo kërkesë është armiqësore, e drejtuar për të rrënuar rendin kushtetues në Jugosllavi». Ky qëndrim i Azem Vllasit ndaj kërkesës «Kosova Republikë» dhe cilësimi që ai i bëri duke e quajtur armiqësore dhe kundërrevolucionare do të shërbej si një argument i fortë që kreu jugosllav dhe ai i Serbisë të marrin masa drastike policore e politike si

ndaj organizatorëve ashtu edhe ndaj pjesëmarrësve të demonstratave të Pranverës së vitit 1981. Në Kosovë do të vendoset «Gjendje e Jashtëzakonshme» që nga data 3 deri më 18 Prill dhe do të aplikohet ora policore nga ora 20:00- 06:00 të mëngjesit.

Gjatë diskutimeve me strukturat politike të Kosovës në krye me Azem Vllasin dhe Gazmend Zajmin nga Universitetit dhe Grupit Organizativ që zgjaten nga ora 9:00 e mëngjesit deri afër orës 12:00, do të inkuadrohen edhe shumë studentë me diskutime të tyre duke mbështetë kërkesat e studentëve dhe duke kërkuar llogari e përgjegjësi nga strukturat politike të Kosovës për gjendjen në të cilën ndodhej Kosova.

Duhet për të përmendur qëndrimin politik që atë ditë mbajti Prof. Gazmend Zajmi i cili tha tekstualisht, duke iu drejtuar Ali Lajçit: «Te gjitha kërkesat e juaja politike e ekonomike të parashtruara këtu janë dhe mund të zgjidhen në suazat e kornizës kushtetuese, por unë kaq mund të bëj, ju vazhdoni».

Duhet cekur se këto bisedime në mes të studentëve dhe udhëheqësve të atëhershëm të Kosovës do të përcillen nga shumë gazetarë të shtypit e të Televizionit të Kosovës si dhe një Televizion dhe gazetar i Beogradit i cili do të interesohet shumë se çka po ndodhë kështu, ai edhe intervistoi disa nga studentet, njëri nga të intervistuarit atë ditë ishte edhe Bardhyl Mahmuti, student apo nxënës nga Maqedonia.

Pasi që udhëheqësit politik nuk mbështeten kërkesat e studentëve tani më ishte e qartë se dialogu përfundoi, andaj u vendos për të marshuar që kërkesat tona të bëhen publike dhe transparente përmes demonstrimit për opinionin e brendshëm dhe të jashtëm.

Ne kërkuam që kësaj demonstrate t'i prij Azem Vllasi dhe u tentua që t'i jepej Flamuri Kombëtar por përpjekja që e kotë sepse nuk pranonte ndërsa nga një grup i ne studentëve do të goditet pa mëshirshëm.

Gjithashtu, shumë pyetje dhe diskutime janë bërë edhe nga studentët tjerë në këtë bashkëbisedim me strukturat politike dhe universitare të Kosovës, si nga Nezir Mehmeti, Xhevat Zymberi, Abdullah Tahiri, Fate Zymberi, pastaj Imrane Koxha nga Kaçaniku, Hamdi Hajdini e të tjerë. Gazmend Zajmi do të largohet me arsyetimin se ka mbledhje të rektorëve të universiteteve të Jugosllavisë. Dhe vërtetë ai atë ditë do të zgjidhet rektor i Universiteteve të Jugosllavisë, kjo koïncidonte sepse po atë ditë në Prishtinë vinte stafeta e Titos.

Pasi që Azem Vllasi në mënyrë kategorike injoroi kërkesat tona, Ali Lajçi kërkoi që të fillojë marshimi dhe në një grup studentësh tentuam që Flamurin t'ia japim Azem Vllasit dhe që ai të prij në ballë por ai në mënyrë kategorike refuzoi, atëherë kemi filluar ta godasim me grushte dhe shqelma duke e quajtur tradhtar dhe të shitur, ndihem shumë i lumtur që atë ditë kam pasur fatin ta mbërthej dhe ta godas me duart e mia tradhtarin dhe kuislingun Azem Vllasi. Me këtë rast do të ndërhyj Xun Çetta dhe do ta shpëtoj nga duart tona. Ishte ky Azem Vllasi me këto qëndrime dhe politikë antikombëtare e titiste që gjatë periudhës sa ai do të jetë në krye të institucioneve të Kosovës 1981-1988 nga organet policore dhe të UDB-së do të trajtohen mbi 600.000 shqiptarë, qëndrime të njëjta për ngjarjes e vitit 1981 ky mban edhe sot, ndërsa disa nga funksionarët politik të pas luftës në Kosovë, e edhe nga ata të cilët ishin organizator të demonstratave të vitit 1981 këtë kuisling do të rehabilitojnë duke i dhënë poste politike dhe mirënjohje për kontribut. Atëherë Flamurin e ka marr Ali Lajçi i cili kërkoi që të fillojë marshimin drejt qendrës së qytetit me parulla në duar dhe duke brohoritur.

Masa ishte shumë e elektrizuar dhe e vendosur në marshrutën e saj. Një numër i madh profesorësh do të gjenden përballë nesh para se të shkonim te udhëkryqi i Menzës duke bërë përpjeke që të na bindnin të ndalemi, disa duke thënë se «përpara kemi shovinistë serbë» dhe vërtet ashtu ishte, para nesh ndodheshin me qindra policë të armatosur me armë zjarri, ishin këto njësitë speciale të policisë serbe të cilat kishin ardhur në Kosovë që nga pas data e 11 Marsit.

Por ishte kjo rinia revolucionare e Kosovës e vitit 1981 e brumosur me ndjenjën e guximit dhe të patriotizmit, me dashurinë e madhe për atdheun dhe e gatshme të hidhej në betejat e ardhshme sepse kishte kuptuar se çdo heshtje e mëtejme do të ishte humbje kohe dhe varr për Kosovën dhe popullin e saj.

Propaganda jugosllave dhe ajo e kuislingëve shqiptarë se në Jugosllavi jetohej më mirë se kudo tjetër dhe se problemet nacionale ishin zgjidhur drejt kishte dështuar para realitetit të cilin shqiptarët në trojet e tyre në Jugosllavi e kishin kuptuar sepse ata sytë do t'i kenë të drejtuar nga nëna e tyre Shqipëri. Përleshja me policinë do të jetë e ashpër ata do të godasin dhe do të shtinë me armë e bomba lotsjellës duke plagosur shumë studentë por ne nuk do të thyhemi në përpjeke për të depërtuar drejt qytetit. Në këtë përleshje, do të shquhen shumë shokë por do të më mbetet në kujtesë heroizmi i Fehmi Lladrovci i cili me duart e tij të fuqishme plandoste për toke policët duke i goditur. Fehmiu do të jetë pjesëmarrës edhe i demonstratës së 1, 2 e 3 Prillit, ai kishte ardhur në Prishtinë nga Zagrebi ku studionte. Me të dëgjuar për demonstratën e 11 Marsit, ai qëndronte te ne. Në këto përleshje do të plagosen disa shokë nga bombat lotsjellëse duke ua kthyer mbrapa policëve si: Zymer Kuqi, Dervish Qadraku, Isa Bajraj, etj. Pasi që nuk mundem të thyejmë kordonin policorë do bëjmë edhe një përpjekje në drejtim të Ulpianës por pa sukses dhe pas një përleshje të ashpër me policinë do të tërhiqemi në Qendrën e Studentëve dhe gjatë tërë ditës do të bëjmë përpjekje për të thyer kordonët e policisë si në drejtim të Ulpianës ashtu edhe në drejtime tjera por pa sukses sepse forcat e shumta policore nuk do të lejojnë depërtimin tonë. Atë ditë shumë studentë do të tregojnë heroizëm të paparë asnjëherë në përleshjen me policinë, sidomos vlen të përmendet studentja Trëndëlinë Labënishti e cila gjatë tërë kohës do të qëndroj në ballë me Flamurin Kombëtar në dorë duke mos lejuar që të bije në duar të policisë.

Duhet të ceket se ndihmë të madhe studentëve do t'u japin ekipet mjekësore dhe të emergjencës të Klinikës Universitare të Prishtinës në krye me Doktoreshën Sahadete Mekuli dhe i tërë personeli mjekësor duke ndihmuar në bartjen dhe mjekimin e të plagosurve.

Doktoresha Sahadete Mekuli do t'ua urojë plagët të plagosurve duke u thënë: «Me fat plagët trima dhe trimëresha».

Atë ditë i tërë qyteti do të jetë në flakë sepse demonstrata do të këtë edhe nga nxënësit e shkollave të mesme si dhe të punëtorëve të Fabrikës së Amortizatorëve të cilët bënin përpjekje për tu bashkuar me studentët demonstrues. Aty kah ora 15.00, do të bëhet edhe një përpjekje për të depërtuar drejt qendrës së qytetit por pa sukses dhe kjo ishte përpjekja e fundit sepse tani forcat policore ishin shtuar dhe ata do të ndërmarrin sulmin vendimtar për të depërtuar në Qendrën e Studentëve duke përdorur tërë forcën e tyre, ata atë ditë do të plagosin, do të rrahin dhe gjymtojnë me qindra studentë, kështu rezistenca e jonë do të thyhet. Një pjesë e studentëve do të arrijmë të depërtojmë në drejtim të Kodrës së Diellit ndërsa një pjesë do të futen nëpër konviktet e studentëve të cilët policia serbe do t'i nxjerrë me dhunë duke i rrahur brutalisht pasi që së pari nëpër dhoma u kishte hedhur gazin lotsjellës, duke arrestuar me qindra djem e vajza atë ditë.

Vetë niveli i rezistencës dhe pjekuria politike që treguan një numër i pjesëmarrësve në demonstratën e 11 dhe 26 Marsit si dhe ato të 1, 2 dhe 3 Prillit tregon se niveli i pjekurisë politike ishte i mirë. Dhe kjo nuk ishte e rastësishme, kontribut të madh do të japin anëtarët dhe simpatizantët e grupeve ilegale. Gjithashtu dua të përkujtoj këtu një numër shokësh të cilët i dhanë force dhe shpirt jo vetëm kërkesave që u parashtruan në këto demonstrata, por sepse ata do të mbesin konsekuent në luftën tonë të drejtë për çlirim nga shovinistët serbomëdhenj dhe titistët jugosllavë dhe do të tregojnë se nuk ishin rastësisht pjesëmarrës të këtyre demonstratave. Veprimtarinë atdhetare ata do ta vazhdojnë të angazhuar në grupe dhe organizata ilegale, një numër i madh i tyre do të dënohen me burgime të gjata e të rënda.

Disa prej tyre më vonë do të jenë dëshmorë të atdheut dhe të kombit duke rënë në beteja e përballje me pushtuesit serbë siç janë Fehmi dhe Xhevë Lladrovci, Nuhi Berisha, Xhemajli Berisha, Enver Topalli, etj, ndërsa një numër do të jenë në krye të veprimtarisë politike atdhetare dhe nuk do të ndalen kurrë deri në çlirimin e Kosovës si Ali Ahmeti, Tahir Hani, Shaban Shala, Ramë Buja, Islam Vishi, Gani Balaj, Behgjet Imishti, Qerim Rexhaj, Fadil Bajrami, Ibush e Agim Vishi, Musa Xhaferi, Saime Isufi, Mejreme Krasniqi, Mire Kuqi, Gafurr Elshani, Zyrafete Kryeziu, Shemsie Elshani, Qefsere Mala, Resmije Bala, Sevdije Shala, Hafide Topalli, Trëndëlinë Labënishti, Teuta Hadri, Teuta Bekteshi, Mihrie Krasniqi, Nunja dhe Gonxhja nga Dibra, Fikrie Mehmeti, Bajram Kosumi, Merxhan Avdyli, Dudë dhe Gjylë Kelmendi dhe shumë e shumë të tjerë për të cilët më vjen keq që ua kam harruar emrat, i përmend këta sepse kontributi i tyre në këto demonstrata ishte shumë, shumë i madh. Ditët e ardhshme do të jenë plot ankth, Qendra e Studentëve do të mbyllet, do të vazhdojnë arrestimet dhe burgosjet. Unë do të arrestohem më 29 Mars 1981 nga ShSSH të Pejës të cilët do të me arrestojnë në shtëpi dhe do të më akuzojnë për pjesëmarrje dhe organizim të demonstratave, por akuza më e rëndë do të jetë ajo për vrasjen e një polici e në vendim me shkruante kështu:

«se kisha kryer vrasje me dashje të personit të autorizuar mbrëmjen e 11 Marsit 1981», pra, akuzohesha për vrasjen e një polici. Hetuesit kishin informata mjaft të sigurta për vendin dhe rrethanat si kishte ndodhur ngjarja por ata nuk kishin informacion për personin që kishte shtirë me armë, andaj për 7 ditë me radhë më torturuan me shpresë se do të zbulojnë diçka. Ishte fat i madh që isha në dijeni të rastit andaj edhe mbrojtja ime ishte se e tërë lëvizja ime atë natë kishte ndodhur në pjesët tjera të Qendrës së studentëve, e faktikisht këtë akt më 11 Mars e kishte kryer Brahim Nikçi, duke tentuar të frikësoj policët të cilët kishin arrestuar dhe i tërhiqnin zvarrë disa vajza.

Gjithashtu, do të torturohem e akuzohem edhe për rrëmbimin e një pushke nga policët e 11 Marsit.

Në mungesë të fakteve, pas 7 ditësh do të lirohem nga burgu dhe është me interes të dihet se për të njëjtin rast dhe me të njëjtën akuzë për vrasjen e policit do të akuzohemi nga organet e sigurimit nëpër qendra të ndryshme të Kosovës, diku 63 vetë, këtë do ta mësojë nga avokati Adem Bajri nga Peja, me të cilin kam kontaktuar pasi jam liruar nga burgu.

Këto dy akuza do të me përcjellin dhe do të torturohem në vazhdimësi sa herë më kanë arrestuar me qellim që të pranojë këto vepra. Demonstratat do të vazhdojnë gjatë muajve të ardhshëm, sidomos demonstrata e 1, 2 dhe 3 Prillit do të mbahen mend si për nga pjesëmarrje masive të të gjitha shtresave që nga studentët, nxënësit, fshatarët dhe punëtorët. Prishtina do të jehojë nga zëri i popullit i cili kërkonte liri dhe të drejtë që të jetë i barabartë me të tjerët. Ai do të tregojë se kur janë në pyetje liria dhe të drejtat e tij, nuk do të trembet para asnjë furtune e terrori. Këtë demonstratë do ta organizoj dhe do ta drejtoj OMLK e Kosovës, anëtarët e saj do të jenë në ballë duke i prirë popullit si çdo herë. ndërsa fjalimi i njërit nga krerët e OMLK- së, Hydajet Hysenit do të mbetet i pa harruar dhe njëherësh tregues se tani e tutje në ballë të këtij populli do të jenë bijtë e tij më të mirë të cilët do të dinë të luftojnë për çështjen kombëtare. Ndërsa kërkesa Kosova Republikë do të jehojë anë e kënd Kosovës edhe më fuqishëm.

Atë ditë, e tërë Prishtina do të jetë në këmbë në mbështetje të kërkesave të popullit dhe kjo do t'i futë tmerrin krerëve të Beogradit dhe udhëheqjes kuislingë në Kosovë sepse ata tani do binden se populli nuk ishte mashtruar me gënjeshtat e tyre dhe se për shqiptarët tani ka kush flet, ai tani ka bijtë e tij në ballë, ndërsa dhuna policore dhe ushtarake ndaj demonstruesve do të jetë e pa parë, ushtria dhe policia do të shtinë në drejtim të demonstruesve duke plagosur dhe vrarë shumë demonstrues. Do të bien edhe dëshmorët e parë në Prishtinë, Naser Hajrizi dhe Asllan Pireva.

Do të vendoset «Gjendja e jashtëzakonshme», më datën 3 deri më 18 Prill 1981, ndërsa ora policore do të aplikohet nga ora 20.00 deri 5.00 të mëngjesit.

Në tërë Kosovën, do të vazhdoj rezistenca në forma të ndryshme duke filluar nga shkrimi i parullave, shpërndarja e trakteve dhe afisheve e deri te demonstratat dhe protestat jo vetëm në qytetet por edhe në fshatrat e Kosovës. Krahas represionit të paparë policor edhe strukturat politike të Kosovës, do të hidhen në aksione duke ndërmarrë fushata mbledhjesh qytet më qytet dhe fshat më fshat duke mbajtur mbledhje nëpër të cilat diskutohej gjerë e gjatë se si rinia jonë ishte e indoktrinuara nga propaganda armiqësore e Shqipërisë, ndërsa kuislingët shqiptarë të sojit si: Fadil Hoxha, Mahmut Bakalli, Azem Vllasi, Veli Deva, Ali Shukria, Sinan Hasani, etj., do të çirren deri në kupë të qiellit duke baltosur dhe akuzuar Shqipërinë si armike e përbetuar e popullit të Kosovës, dhe se ajo nuk ka pse kujdeset për shqiptarët e Kosovës sepse ata i gëzojnë të gjitha të drejtat, gjithashtu këta tradhtarë do ta sulmojnë tërë historinë e popullit shqiptar, ndërsa rininë studentore do ta quajnë “plehu i Kosovës”, “agjentë të Enver Hoxhës”, “irredentistë e kundërrevolucionarë” e epitete të tjera fyese dhe denigruese, duke hapur kështu rrugën orgjive shoviniste serbomëdha kundër popullit dhe çdo gjeje që ishte shqiptare.

Në tërë Kosovën do të vazhdojë së zbatuari i ashtuquajtur i «diferencim ideopolitik» duke izoluar familjet patriotike nga popullata tjetër, duke ua përjashtuar fëmijët dhe studentët nga shkollimi e duke i thirrur nëpër biseda informative e duke i burgosur e torturuar. Titistët dhe tradhtarët e sojit të tillë pas lufte do të varrosen me nderime, do të shpallen heronj të popullit si dhe do të merren për këshilltarë nga ata të cilët erdhën në pushtet pas çlirimit të Kosovës.

Në tërë Kosovën, do të vazhdojë diferencimi ideopolitik duke larguar studentët nga fakultetet, nxënës dhe mësimdhënës nga shkollat, punëtorë nga puna, vetëm se kishin marrë pjesë ose përkrahnin demonstratat.

Kosova dhe shqiptarët do të mendohej se kishin mbetur të vetmuar, asnjë qeveri e shteteve të botës nuk do të mbështesë kërkesat tona sepse ato ishin mike dhe në anën e shovinistëve dhe titistëve serbë, ndërsa të kundërtën do ta bënte një pjesë e shtypit të këtyre shteteve.

Por jo, ne nuk do të jemi të vetmuar, mbështetja edhe pse e vetme por më e domosdoshme edhe më e fuqishme do të na vijë nga Shqipëria mëmë dhe udhëheqja e saj shtetërore në krye me udhëheqësin Enver Hoxha, e cila me gjuhen e argumentit do të mbrojë dhe arsyetojë të gjitha kërkesat të cilat i kishim parashtruar strukturave politike e udhëheqjes të Kosovës e të Jugosllavisë, ndërsa shovinistëve jugosllavë do ua bëjë të qartë se problemin e Kosovës dhe të shqiptarëve në Jugosllavi mund dhe duhet ta zgjidhin ashtu siç kërkojnë shqiptarët sepse ata kanë të drejtë. Udhëheqja shqiptare do të angazhohet me të gjithë mekanizmat e vetë shtetërorë si brenda ashtu dhe jashtë në mbështetje të kauzës së përbashkët. Ajo do të jetë zëdhënëse dhe udhërrëfyese e tërë veprimtarisë tonë në të gjitha periudhat.

Gjithashtu, edhe shtypi ilegal «Liria», organi i OMLK-së e Majit 1981, do të demaskojë jo vetëm barbaritë shoviniste serbe në Kosovë por ajo do tua çjerr maskën edhe kuislingëve në Kosovë të cilët thirreshin në emër të popullit dhe pretendonin se po mbrojnë interesat e tij.

Ngjarjet e vitit 1981 për shqiptarët dhe rrugëtimin e tyre revolucionar dhe patriotik në luftën e tyre të mëtejme do të shënojnë një kthesë kualitative. Këto ngjarje do të jenë katalizatorë i krijimit të lidhjeve dhe njohjeve të reja në mes të veprimtarëve dhe grupeve të cilat vepronin të pa varura.

Tani përpara organizatave dhe grupeve ilegale të cilat vepronin në Kosovë do të paraqitet si imperativ që të punojnë më shpejtë në unifikimin e programeve dhe të veprimtarisë së tyre drejt krijimit të një fronti të përbashkët me çka do të unifikohet edhe veprimtaria çlirimtare, dhe këtë hap do ta bëjë OMLK gjatë po atij viti

me «Tezat e Frontit për Republikën e Kosovës», por arrestimet e shumta dhe vrasja e krerëve të Lëvizjes ilegale, Jusufit, Bardhit dhe Kadriut më 17 Janar 1982 në Shtutgart të Gjermanisë nga dora gjakatare e UDB-së jugosllave pikërisht në kohën kur ishte arritur bashkimi i organizatave ilegale dhe ishte krijuar Lëvizja Popullore për Republikën e Kosovës.

Pra, veprimtaria çlirimtare nuk do të ndalet më asnjëherë, ajo do të intensifikohet edhe për kundër dhunës dhe terrorit serb, arrestimeve të pandërprera, burgosjeve dhe dënimeve të renda, rinia shqiptare do të kalitet edhe më fortë për betejat e ardhshme, burgjet jugosllave do t'i shndërrojmë në shkollë nga ku do të dalim edhe më të përgatitur për ta çuar përpara luftën dhe çështjen tonë kombëtare.

Edhe më 11 Marsi 1982, më 11 Mars 1983 do të shënohen përvjetorët e këtyre ngjarjeve madhështore.

Ndërsa veprimtaria atdhetare e popullit tonë kundër Serbisë do të rritet dhe ashpërsohet duke shfrytëzuar të gjitha format e luftës për çlirim, e Lëvizjet ilegale nëpër betejat e ardhshme do t'i shtohen radhët, do të ketë rënie dhe goditje të forta si ajo kur në altarin e lirisë do të bien drejtues dhe revolucionar të mëdhenj si Kadri Zeka, Jusuf e Bardhosh Gërvalla, Rexhep Mala e Nuhi Berisha, Bajram Bahtiri, Afrim Zhitia e Fahri Fazliu, Xhemajli Berisha, Ali Ajeti, Fadil Vata e shumë të tjerë, por hovi dhe puna e saj nuk do të ndalët më kurrë deri me formimin Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës nga Lëvizja Popullore e Kosovës (LPK), me luftën heroike të së cilës pushtuesit serbë dhe regjimit të tij gjakatar do t'i jepet goditja përfundimtare dhe do të dëbohet nga Kosova.

Me luftën heroike të UÇK-së e cila nga aksionet e para guerile të vitit 1983, nga ku do të marrë përmasat e një ngritje epike me Epopenë e Prekazit të Marsit 1998 dhe luftën e rënien heroike të Komandantit Legjendar Adem Jashari dhe familjes së tij, rënia e të cilit do të mobilizoj mbarë kombin shqiptar në luftë kundër Serbisë fashiste.

Andaj, këtu qëndron rëndësia dhe madhështia e ngjarjeve të vitit 1981, ato jo vetëm që shpejtuan proceset në rrugëtimin tonë çlirimtar por do të jenë edhe faktor determinues në çjerrjen e maskës para opinionit të jashtëm e të brendshëm një politike shtypëse e shoviniste serbomadhe dhe fillimi e shkatërrimi i një krijese artificiale e cila me të drejtë quhej burg për popujt të cilët jetonin në Jugosllavinë titiste.